

vetlenül álló épület miatt kibontani nem tudtuk. A rítus és a csontfésű alapján a sírok korát a 4. század vége – 5. század első fele közötti időszakra tehetjük.

GYUCHA ATTILA – MEDGYESI PÁL

21. Bodoglár, Kóhalom

(Bács-Kiskun megye) *Á; Kk*

1998-ban befejeztük az előző évben megkezdett templom feltárását. A templom eredeti nagysága kb. 11×6 m. Alapozó árkainak legnagyobb mérhető szélessége 120 cm volt. Nyugaton sarokpillérek erősítették a templom falát. Szentélye félköríves. A templom falát későbbi gödrökkel és falkutató árkokkal kibányászták. A nyugati és az északi fal keleti felén, illetve a szentély északi részén sikerült megfigyelnünk a templom eredeti alapozását. A templom alapozását mészbbe oltott réti mészköves réteg alkotta, falai téglából épültek. Az építési technikák alapján a templomot a 13–15. századra datálhatjuk.

A templom belsejében és körülötte sírok helyezkedtek, melyek nagy része bolygatott volt a későbbi kő- és homokbányászó, valamint „kincskereső” gödrök által. A sírok leletanyaga nagyon gyér, a kevés koporsószeg- és dísz alapján a temető a templommal lehetett egykorú. Erre utal az, hogy a sírok tájolása megegyezik a temploméval. Néhány sír esetében azonban a templom pusztulása utáni temetést tételezhetünk fel.

GALLINA ZSOLT

22. Bodrog-Bü, Temető-dűlő

(Somogy megye) *M; Á; Kk*

1979–1983 között folytattunk a nemzetségi és az ispánsági központok országos tématervének keretében régészeti feltárásokat a somogyi Bodrog község büi területén. Ennek során feltártunk az ún. Török dombon egy nemzetségi monostort és a tőle É-ra lévő, szorosan hozzá tartozó Árpád-kori települést. Velük szemben, kb. 50 méterrel Ny-ra ugyancsak egy Árpád-kori település ház- és kemencemaradványai kerültek elő. A Pogányvíz másik, DK-i dombján találtuk meg Bő falu 12–16. századi templomát a temetőjével. A falu elpusztult középkori lelőhelye a vízfolyás DNY-i dombján, a templommal szembeni völgy lejtőjén húzódott. Az általunk feltárt 11–16. századi lelőhelyek a Bő nemzetség kegyúri monostorával, a Szent Kereszt prépostsággal, illetőleg a hozzá tartozó szolgálonépi településsel és a Bő falu templomával, településével azonosíthatók. Tehát a nemzetségi központ Bő nevű faluját ugyancsak meghatározhattuk.

Ezek a lelőhelyek feltételezhetően – az Anonymus által is emlegetett – Ösbő vezér somogyi leszármazottainak az itteni telephelyéhez, esetleg központjához

tartozhattak. A Bő nemzetség somogyi családaira: a Sörnyeire, a Létaira, Szőcsényire, Kürtösire, Lakira már 13. századtól vannak írásos forrásadatok is.

Először 1983-ban összegeztük a Somogy megye középkori vasművességével kapcsolatos adatokat. 1988-ban indultak meg – Gömöri János és Költő László vezetésével – a somogyi honfoglalás- és középkori vasolvasztó telepek feltárásai (Somogyfajsz, Somogyvámos, Gyümölcsény).

1988-ban lelőhelyeinktől K-re, a mai temetőtől 170 méterre lévő szántás dombján – Stamler Imre iskolaigazgató bejelentése nyomán – egy nagyobb vaskohó-telep maradványait rögzíthettük. A terület leletmentésére tíz éves szünet után került sor. Stamler Imre szorgalmazására 1996-ban létrejött a Dunaferri-Somogyország Archeometallurgiai Alapítvány, valamint az a somogyfajsi Óskohó Múzeum, amelyben egy 10. századi vasolvasztó műhely látható.

1998-ban – Költő László és Stamler Imre segítségével – egy 7,5×5 méteres szelvényben végeztünk régészeti leletmentést. Már a felső humuszrétegben is nagyon sok fúvócsőtöredék, salak- és ércmaradvány, valamint Árpád-kori kerámiatöredék került elő. Szelvényünk ÉK-i sarkától DNY-ra 3,9 méterre került elő az 1. számú kohó 12,5 cm-es kürtője. Belső ép részének kibontása után egy 49 cm mélységig tartó, teljesen ép kohó jutott a napvilágra. Az 1. számú kohóval szemben kibontottuk a munkagödör területét is. Feltártuk a kohó kivezető nyílását. A kohó alja patkó alakú, mellfalazata egyenes. A nyílása közelébe került egy régibb kohó alja, salakkal együtt. Az 1. számú kohótól ÉK-re, 1,36 méterre megtaláltuk a 27. majd attól DK-re 64 cm-re a 3. számú kohót. Ezek felső kürtő mérete 16,5 cm-es átmérőjű, míg magasságuk 64 cm-es volt. A kohók előtt jelentkezett az ún. munkagödör feltja is, amelynek bontását rétegesen végeztük. Ennek során ugyancsak nagyon sok fúvócsőtöredék került a napvilágra. A szelvény ÉNy-i sarkától másfél méterrel K-re két – fúvócsövekkel rendelkező – mellfalazat maradványa jutott a felszínre. Tőlük 1 méterrel DNY-ra bontottuk ki a 4. számú, a kürtőnél felül 15 cm-es átmérővel rendelkező és 67 cm-ig lenyúló, teljesen ép kohót.

A három napos leletmentés során a 4. számú kohótól DK-re még átmetsztük a munkagödört is. Legfelül (a már elbontott humuszréteg, illetőleg a törmelékes szint alatt) egy agyagos törmelékes, alatta égéscsíkos, majd újból agyagos, törmelékes feltöltés, és az alatt egy sárga agyagréteg húzódott. Világosan megállapítható tehát, hogy egy nagyobb kiásott gödör agyag partfalába építették be a kohót, illetőleg körben a kohókat. Ezek teljesen a – Gömöri János által feltárt – somogyfajszai kohókkal megegyező típusúak. Korukat a szelvény É-i felében előkerült piros színű dupla hul-

lámvonalas, valamint a szelvény D-i részében talált hullámvonalas kerámiák datálhatják a 10. századra, vagyis a honfoglalás korára.

MAGYAR KÁLMÁN

23. Bojt, Pör-domb

(Hajdú-Bihar megye) U

Nagy Antal gimnáziumi tanuló egy idoltöredéket hozott be a Déri Múzeumba, melyet egy iskolai kirándulás során talált. Sz. Máthé Márta régész ezután kiment a találással a helyszínre és azonosította Bojt – Pör dombot lelőhelyként, mely Gáborjántól D-re, Ván-csod és Bojt községek között a Kis-Körös-főcsatorna partján fekszik, bár térképen nem jelölik.

A szóban forgó darab egy Petrești típusú idol jobb felső lábtöredéke, mely – a kis távolság miatt – importként kerülhetett a késő neolit tellre. Az idolt jó minőségű agyagból készítették; felülete polírozott, sárgásbarna színű. A comb belső részén ferde, párhuzamos vonalak láthatók, melyek vagy besimítés vagy díszítés halvány nyomai. A tárgy erősen töredékes.

Az idoltöredék szemközti oldalán – a combot kivéve – bekarcolt háromszögekből, illetve rombuszokból álló hálószerű díszítés látható, melyeket beszúrkált pontszerű bemélyítésekkel töltöttek ki. Az ágyéki részen egy – szintén bekarcolt – négyzetben csillag alakú, beszúrkált pontokkal díszített motívum látható.

Az előző díszítés folytatódik a test hátoldalán is, illetve egy másik beszúrkált pontokkal kitöltött motívummal kombinálódik. A testen látható dísz valószínűleg ruhadarab ábrázolására szolgál.

A láb a térd fölött tört el. Az ágyéki részen is hiányzik egy darab: innen egy kiálló rész törhetett le.

NAGY EMESE GYÖNGYVÉR

24. Budaörs, IKEA áruház

(Pest megye)

Budaörsön az M1-es autópálya és Baross u. között az IKEA áruház építését megelőző feltárást végeztünk 1998. június 22–július 4-ig. A terület Ny-i oldalán az MRT 7. kötete római és Árpád-kori lelőhelyet jelez.

Párhuzamos, egymástól szabályos távolságban lévő É-D irányú árkokkal kutattuk a leendő áruház alatti részt. A kivitelező által végzet próbafúrások és a mi szondázó árkaink eredményeképpen kiderült, hogy a terület felső 1 méterét újkori töltés borítja. Alatta változó vastagságú, kb. 30–50 cm-es, barna humusz, majd a hajdani mocsarat jelző vékony, fekete, iszapos réteg. Legalul homogén, barna altalaj. Az árkok ásása közben kiderült, hogy már kb. 1,5 méternél jön fel a talajvíz, így a felület nyesése nehézségekbe ütközött. A vékony kultúrrétegben sehol nem találtunk régészeti objektu-

mot. Ásás közben 1 db korongolt, pirosra égetett kerámiatöredék került elő.

A terület többi részén, a parkolók stb. alatt csak humuszoltak, mélyíteni nem fognak. Itt figyeltük a gépeket, régészeti jelenség nem került elő, feltárássra nem volt szükség. A nyugati oldalon nem érték el az MRT 7. kötet 5/3. számon nyilvántartott lelőhelyet.

OTTOMÁNYI KATALIN

25. Budapest, I. Corvin tér LT; Ró; Kö

A Budavári Önkormányzat támogatásával folytattuk az 1997 márciusában megkezdett leletmentést. December és május eleje között befejeztünk két 7 szektorból álló szelvényt a tér északi szélén (kb. 250 m²), majd szeptembertől decemberig két nagyobb új szelvényt nyitottunk a terület DK-i és DNY-i negyedében (összesen 800 m²-en). 1997–98-ban így a 3600 m²-es beépítendő felület mintegy kétharmadát sikerült feltárni, pillanatnyilag kutatatlan 650 m²-nyi felület a tér ÉNy-i negyedében és kb. 200 m² a D-en feltárt felületek között. Jelenleg 143 római sír képviseli az ún. „Bem téri ala-tábor” déli temetőjét. Ebből 1997 decemberéig 43 hamvasztásos és 34 csontvázas rítusút, 1998 májusáig további 20 szórthamvas és 8 csontvázas sírt, majd az utolsó kampány során 29 hamvasztásos és 9 csontvázas sírt tártunk fel. A sírok a tér É-D-i tengelyében húzódó II/A (2.) Duna terasz gerincén sűrűsödtek, de mivel a Fő u. felőli legmélyebb zónákban (ÉK-i szektorok) és a legmagasabb DNY-i zónákban is találtunk temetkezési nyomokat, valószínű, hogy a temető eredetileg kitöltötte a tér teljes felületét, így a középkori pincékkel bolygatott DK-i negyedet is. Legkorábbi sírjaink a Kr. u. 1. század közepén keletkeztek (3 urnás sír, 1 szórthamvas, és 1 csontvázas), a sírok zöme az 1. század vége és 3. század közepe közti időszakból való, de a temetőt folyamatosan használták a 4. század közepéig. A szórthamvas sírok laza csoportokba rendeződtek, néhány (3. század végi, 4. század eleji) az ÉK-i szektorokban É-D-i, soros elrendezésű. A csontvázas sírok többsége É-D-i, vagy D-É-i tájolású volt, 5 esetben fektették a halottakat fejjel kelet felé. 3 esetben figyeltük meg római sírok szuperpozícióját, egyébként a halottak elhelyezésekor nem bolygatták a korábbi sírokat.

A római temető megelőző kelta telep statisztikája 3 újonnan előkerült épülettel és 10 hulladékgödörrel gyarapodott. Idén, a La Tène D lelethorizonttól egyértelműen elválaszthatóvá vált a feltehetően eraviscus (?) település kezdeti időszaka, melyet korábbi objektumok anyaga már jelzett. Most egy hulladékgödörben, nagy mennyiségű kerámiatöredékekkel együtt egy Mötschwill-típusú (LT C 2 periódusra keltezhető) bronzfibulát találtunk.

HABLE TIBOR